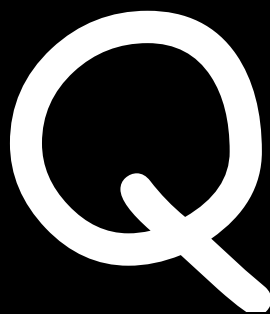

Filosofie

Boek + actualiteit en video's

quickprinter
Koningstraat 13
2000 Antwerpen
www.quickprinter.be

Online samenvattingen kopen via

www.quickprintershop.be

Like us on Facebook!

www.facebook.com/quickprintershop

ZIN IN FILOSOFIE

1	ZIN, IN- EN UITZICHT	5
1.1	DE FILOSOFISCHE VRAGEN	5
1.2	FILOSOFIE EN MYTHOLOGIE	5
1.3	FILOSOFIE EN GODSDIENST	6
1.4	FILOSOFIE EN IDEOLOGIE	7
1.5	HET ONTSTAAN VAN FILOSOFIE VANUIT EEN MENSBEELD	7
1.6	FILOSOFIE: DESCRIPTIEF OF NORMATIEF	8
1.7	WAT KAN JE MET FILOSOFIE DOEN?	9
2	ANTIEKE FILOSOFIE: MEER DAN OOIT ZINVOL	10
2.1	DE FILOSOFIE VOOR SOCRATES: OP ZOEK NAAR DE OERSTOF EN HET ORDENENDE PRINCIPE	10
2.1.1	THALES VAN MILETE	10
2.1.2	ANAXIMENES	10
2.1.3	HERACLITUS	10
2.1.4	PYTHAGORAS	11
2.1.5	PARMENIDES VAN ELEA	11
2.1.6	ZENO VAN ELEA	12
2.1.7	PROTAGORAS	13
2.2	SOCRATES EN PLATO	13
2.2.1	SOCRATES!!! (EXAMEN)	13
2.2.2	PLATO	15
2.3	ARISTOTELES	19
2.3.1	DE LOGICA	19
2.3.2	DE LEER VAN DE CATEGORIEËN EN DE METAFYSICA	19
2.3.3	MENSVISIE	20
2.3.4	INDELING VAN DE FILOSOFIE	21
2.3.5	ECONOMIE, POLITIEK EN ETHIEK	21
2.3.6	HET REALISME VAN ARISTOTELES	22
2.4	HELLENISME EN ROME: STOÏCIJNEN EN NEOPLATONICI	22
2.4.1	HET STOÏCISME	23
2.4.2	HET NEOPLATONISME	24
2.5	JOODSE EN ISLAMITISCHE FILOSOFIE	25
2.5.1	JOODSE FILOSOFIE	26
2.5.2	ISLAMITISCHE FILOSOFIE	26
2.5.3	SAMENVATTEND	27
2.6	CHRISTELIJKE FILOSOFIE	27
2.6.1	SCHOLASTIEKE FILOSOFIE	27
2.6.2	THOMAS VAN AQUINO	28
2.6.3	WILLIAM VAN OCKHAM	29
3	ZINGEVING TUSSEN HAAKJES	30
3.1	HET RATIONALISME	31
3.1.1	RENÉ DESCARTES	31
3.1.2	GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ	33
3.2	HET EMPIRISME	33
3.2.1	JOHN LOCKE	33

3.2.2	GEORGE BERKELEY	34
3.2.3	DAVID HUME	35
3.2.4	SAMENVATTEND	36
3.3	DE ONGENADIGE KRITIEK VAN IMMANUEL KANT	36
3.3.1	KRITIEK DER REINEN VERNUNFT	37
3.3.2	KRITIEK DER PRAKTISCHEN VERNUNFT	38
3.3.3	SAMENVATTEND	38
3.4	HEGEL EN HET DUITSE IDEALISME	38
3.4.1	IDEALISME EN MATERIALISME	38
3.4.2	GEORG WILHELM FRIEDRICH HEGEL	39
3.4.3	LOGICA, NATUURFILOSOFIE EN FILOSOFIE VAN DE GEEST	39
3.4.4	OPTIMISME	40
3.4.5	DIALECTIEK	40
4	MAATSCHAPPELIJKE EN PERSOONLIJKE ZINGEVING	42
4.1	LUDWIG FEUERBACH	42
4.1.1	HET MATERIALISME	42
4.1.2	HET MATERIALISTISCH HUMANISME	42
4.1.3	KRITIEK	43
4.2	KARL MARX	44
4.2.1	SITUERING EN LEVENSLOOP	44
4.2.2	MARX' KRITIEK OP FEUERBACH	44
4.2.3	MARX' KRITIEK OP DE BURGERLIJKE REVOLUTIE	45
4.2.4	DE ONTWIKKELING VAN DE MENSHEID: ARBEID EN TECHNOLOGIE	45
4.2.5	ALIËNATIE EN REÏFICATIE	46
4.2.6	KRITIEK	47
4.3	ARTHUR SCHOPENHAUER	47
4.3.1	SITUERING	47
4.3.2	LEVENSLOOP	47
4.3.3	DIE WELT ALS WILLE UND VORSTELLUNG (1818-1859)	48
4.4	SØREN KIERKEGAARD	48
4.4.1	SITUERING	48
4.4.2	ENTENELLER	49
4.4.3	KIERKEGAARD EN MARX	49
5	FILOSOFIE IN DE EEUW VAN ZINLOZE WERELDOORLOGEN	50
5.1	FENOMENOLOGIE EN EXISTENTIALISME	50
5.2	EDMUND HUSSERL	50
5.3	JEAN-PAUL SARTRE	51
5.3.1	SITUERING	51
5.3.2	SARTRES' HUMANISTISCH OF ATHEÏSTISCH EXISTENTIALISME	52
5.3.3	SARTES SOCIALE FILOSOFIE	53
5.3.4	BESLUIT	53
5.4	GABRIËL MARCEL, MARTIN BUBER EN EMMANUEL LEVINAS	53
5.4.1	HET CHRISTELIJKE EXISTENTIALISME VAN MARCEL:	53
5.4.2	DE JOODSE EXISTENTIEFILOSOFIE VAN BUBER:	54
5.4.3	RELIGIEUZE EXISTENTIALISME (JOODS) VAN LEVINAS	55
5.5	ERNST BLOCH	55
5.5.1	LEVENSLOOP	55
5.5.2	BLOCHS METHODE: 'SPOREN ZOEKEN'	55
5.5.3	UTOPIE	55

5.5.4	HOOP	56
5.5.5	DE MENSELIJKE VRIJHEID	56
5.6	HERBERT MARCUSE:	57
5.6.1	SITUERING VANUIT FRANKFURTER SCHULE	57
5.6.2	MARX EN FREUD	57
5.6.3	HET FASCISME	58
5.6.4	HET STALINISME	58
5.6.5	HET WESTEN ALS DIMENSIONALE MAATSCHAPPIJ	58
5.6.6	HERBERT MARCUSE: REPRESSIEVE TOLERANTIE, NEGATIEF DENKEN EN DE GROTE WEIGERING	58
5.7	MICHEL FOUCAULT	59
5.7.1	SITUERING VANUIT HET STRUCTURALISME	59
5.7.2	TEGEN HET HUMANISME VAN HEGEL TOT SARTRE	59
5.7.3	TEGEN DE FILOSOFIE VAN HET SUBJECT	59
5.7.4	HET DISCOURS	59
5.7.5	DE MACHT	60
5.7.6	DE FILOSOF MET DE KRANT	60
5.8	DE ANALYTISCHE EN LOGISCH-POSITIVISTISCHE FILOSOFIE	60
5.8.1	SITUERING	60
5.8.2	BERTRAND RUSSELL	60
5.8.3	DE WIENER KREIS	61
5.9	LUDWIG WITTGENSTEIN	62
5.9.1	SITUERING + LEVENSLOOP	62
5.9.2	TRACTATUS LOGICA-PHILOSOPHICUS	62
5.9.3	PHILOSOPISCHE UNTERSUCHUNGEN	63
5.9.4	BESLUIT	63
6	DE VRAGEN NAAR ZIN, IN- EN UITZICHT BLIJVEN IN HET NIEUWE MILLENNIUM	64
6.1	PAUL RICOEUR	64
6.1.1	BIOGRAFIE	64
6.1.2	DE ZIJNSBEVESTIGING	64
6.1.3	DE ANDERE	64
6.1.4	HET INSTITUUT	65
6.1.5	HET EGOCENTRISME VOORBIJ?	65
6.1.6	EEN ETHISCHE TRIADE	65
6.2	JOHN RAWLS	65
6.2.1	LEVENSLOOP	65
6.2.2	EEN THEORIE VAN RECHTVAARDIGHEID	65
6.2.3	LIBERAAL NEUTRALISME	66
6.3	JEAN BAUDRILLARD	66
6.3.1	SITUERING	66
6.3.2	DE TEKENWAARDE VAN DE OBJECTEN	66
6.3.3	DISCRIMINATIE DOOR DIFFERENTATIE	67
6.3.4	VAN EEN KRITIEK OP MARX NAAR EEN SYMBOLISCHE SAMENLEVING	67
6.4	JÜRGEN HABERMANS	67
6.4.1	LEVENSLOOP	67
6.4.2	DE THEORIE VAN HET COMMUNICATIEVE HANDELEN	67
6.4.3	ETHISCH BEWUSTZIJN EN COMMUNICATIEF HANDELEN	68
6.5	MARTHA NUSSBAUM	68
6.5.1	LEVENSLOOP	68
6.5.2	DE BREEKBAARHEID VAN HET GOEDE	68
6.5.3	SEKS, GENDER, HOMOFOBIE	68

6.6	SLAVOJ ZIZEK	69
6.6.1	LEVENSLLOOP	69
6.6.2	COMMUNISME ZONDER LEIDERS	69
7	EXTRA: FRAGMENTEN EN KRANTENARTIKELS	70

1 Zin, in- en uitzicht

Filosofie:

- Philein = smachten naar, begeren, beminnen, verliefd zijn op
- Philos = vriend
- Oorspronkelijk Grieks

Wijsbegeerte:

- = Leer en wetenschap der begrippen (I) in hun hoogste algemeenheid
- = Een filosofie is geen filosofie als het niet voorschrijft wat mensen moeten doen (U)
- = Levensbeschouwing (Z), wereldbeschouwing
- = Studie van de algemene beginselen van een bepaalde tak van kennis

1.1 De filosofische vragen

- De Chinezen maakten vroeger nog geen onderscheid tussen dichters en filosofen, terwijl wij dichters en letterkundigen niet als filosofen of beroepsdenkers beschouwen.
- Filosofie vroeger versus nu:
 - 6^e eeuw v.C.: alle vormen van denken (nw, literatuur, sociale & politieke problemen) werden door filosofen bedreven.
 - Nu: Filosofie wordt als een afzonderlijk vak bestudeerd.
- **'Filo-sofen'**:
 - Filo = vrienden, sofia = wijsheid
 - Het waren mensen die in de handelssteden en havens van het huidige Turkije en, later, in de grote Griekse metropolen een antwoord zochten op een reeks vragen die tot dan toe door mythologie en godsdienst behandeld waren of die om praktische redenen opzijgeschoven werden:
 - Waar komt de wereld vandaan en waaruit bestaat dit heelal? (Kosmologie)
 - Wat zijn de regels van het denken? (Logica)
 - Wat noemen we goed en kwaad, en waarom? (Ethica)
- **Filosofie:**
 - a. Als het bepalen van het handelen
 - b. Levensbeschouwing, studie van de algemene beginselen van de tak van de kennis.
- Filosofie: op zoek naar een juist of waar antwoord (wijsheid) omtrent 3 grote vragen:
 - a. **(I)** naar een juist zicht op een rationeel *verstaan* (Inzicht in de werkelijkheid)
→ Wat kunnen we weten?
 - b. **(U)** naar een juist zicht op de manier waarop we best *handelen* (Uitzicht op ons doen & laten)
→ Wat kunnen we doen?
 - c. **(Z)** naar een juist zicht op een zinvolle van *leven* (Zinzicht)
→ Wat mogen we hopen?
- Ontstaan filosofie:
3 grote concurrenten: filosofen moesten ingaan tegen:
 - De mythen
 - De godsdienst
 - De ideologie

1.2 Filosofie en mythologie

- Filosofie gaat in aanval tegen antwoorden van de mythe op de 3 vragen (zin, inzicht, uitzicht). Mythologie probeert zaken te verklaren zonder gegronde redenen (bv. mythe van Brabo over het ontstaan van A'pen).

- De filosofische vragen werden pas mogelijk en zinvol nadat de mensen op een zeker niveau van materiële beschaving waren geraakt en dus niet hun hele actieve leven aan het produceren van voedsel en de bescherming tegen de natuur hoefden te besteden.
 - ⇒ Griekse handelssteden ontstaan van kleine minderheidsgroep van bevoorrechte burgers die een deel van de vrijgekomen tijd aan verder onderzoek konden wijden.
 - ⇒ Minderheidsgroep/ groep van 'vrijgestelden': priesters, priesteressen en 'dichters' die in lange epische verhalen de mythen van de stam voortvertelden.
- **Een mythe:**
 - Griekse betekenis: GESPROKEN WOORD
 - Van Dale:
 - o Praatje zonder grond
 - o ≈ Fabel
 - o Een als correct aanvaarde doch niet-gefundeerde voorstelling omtrent een persoon, zaak of toedracht.
 - Er komt een punt in het sociale en historische groeiproces waarop mythen niet meer volstaan en de nieuwsgierigheid is gewekt. Het is deze nieuwsgierigheid, gekoppeld aan de groeiende ervaring, die de drijfveer blijft van alle wetenschappelijke en uiteraard filosofische denken.

<u>Nieuwsgierigheid</u>	<u>Ervaring</u>
Geest	Alles terugbrengen tot materie
Deductief (van boven uit, ideeën -> realiteit)	Inductief (waarneming -> theorie)
Rationeel (vanuit geest)	Empirisch (vanuit observatie)
Rationalisme	Empirisme

Er blijft wel een kloof.

(Vraag stellen → verwondering → ervaring)

1.3 Filosofie en godsdienst

- Filosofie en godsdienst zijn niet elkaars tegengestelde:
 - Ze behandelen beiden de vermelde vragen naar inzicht omtrent wereld en mens, het onderscheid tussen goed en kwaad en het zich krijgen op de zin van het bestaan
 - MAAR de **methode** (de weg) om tot een antwoord te komen verschilt.
- Filosofie: geen plaats voor een boven- of buitenmenselijke openbaring, waarin bepaalde waarheden aan de gelovigen worden meegedeeld en door hen worden aanvaard.
 - ⇔ Godsdienst: zoekt antwoorden buiten de mens, via de openbaring
 - o De filosofie verwerpt deze geopenbaarde waarheden (bestaan van God, hemel en hel) niet noodzakelijk, maar beperkt zich tot een kritisch-rationele benadering van dezelfde problemen (bv. Kunnen we logische bewijzen dat er een God bestaat?).
- Bepaalde periodes (Griekse tijd) gaat de filosofie tegen de overgeleverde religieuze mythologie in:
 - Socrates ging in tegen de religie en werd beschuldigd van 'atheïsme'
 - ⇔ In andere tijden (bv. Me) werd filosofie aanvaard:
 - o Filosofie = ancilla theo-logiae (dienstmeid van de theologie omdat ze het denken aanscherpte en verruimde tot op het punt waar de godsdienst het overnam)
- Filosofie en godsdienst zijn dus geen natuurlijke vijanden:
 - Dit kan bij bepaalde vormen van godsdienstig fundamentalisme of filosofisch dogmatisme het geval zijn.

- De godsdienst spreekt zich soms uit op terreinen waar de filosofie geen antwoord kan geven of tenminste de vraag openhoudt.
- God als de: alwetende (I), algoede (U), almachtige (Z).

1.4 Filosofie en ideologie

- **Ideologie:** een samenhangend mensbeeld dat steun en zekerheid geeft, al dan niet bewust wordt opgedrongen en antwoorden geeft maar geen vragen laat stellen:
 - Een samenhangend mensbeeld:
 - o Filosofie: niet altijd het geval
 - o Mythe: niet altijd het geval (verhaaltjes kloppen niet altijd)
 - o Godsdienst: niet altijd het geval (liefhebbende versus straffende god)
 - Dat steun en zekerheid geeft,
 - o Filosofie: niet altijd het geval
 - o Mythe: wel (een boer die hoopt dat door een offer te brengen zijn oogst zal slagen)
 - o Godsdienst: wel (serieuze steun)
 - Al dan niet bewust wordt opgedrongen
 - o Filosofie: als het opgedrongen wordt, is het geen filosofie maar een ideologie
 - o Mythe: wel
 - o Godsdienst: Tillich: "Geloven is de moed om te aanvaarden dat je aanvaard wordt"
 - En antwoorden geeft maar geen vragen stellen
 - o Filosofie (↔)
 - o Mythe
 - o Godsdienst: niet altijd het geval (afhankelijk van de ambtsdragers zoals de paus)
- **Ideologie** = een verstard mensbeeld dat gecontroleerd wordt door autoritaire en absolute gezagsinstanties die geen tegenspraak dulden en de anderen als ketters of dissidenten vervolgen.
- Het onderscheid tussen filosofie en ideologie is dan ook totaal.
 - De ideologie helpt de traditionele zuilen in stand te houden, omdat elk contact met 'andersdenkenden' of met twijfels en sceptici binnen de eigen zuil verhinderd wordt. Het is hieruit dat filosofie in een actief-pluralistische context uitweg kan bieden.
 - Ideologie is opgedrongen ↔ godsdienst is een vrije keuze

1.5 Het ontstaan van filosofie vanuit een mensbeeld

- Filosofie op verschillende manieren benaderen.
We kunnen bv. uitgaan van het mens- en maatschappijbeeld waarin we zijn opgegroeid (Weltanschauung) en dat we als vanzelfsprekend beschouwen. In onze maatschappij zijn dat het christelijke, het niet-kerkelijke (humanistische), het joodse/ islamitische mensbeeld. Elk van deze mensbeelden geeft een bijna volledige en bevredigende verklaring van ons menselijk bestaan.
- 3 belangrijke fasen om vanuit dit vanzelfsprekende mensbeeld tot de filosofie te komen:
 - Het geleefde of geëxisteerde mensbeeld:
 - o Dit krijgen we van onze ouders en omgeving mee. Wij doen dit en we laten het andere, omdat we nu eenmaal katholiek (humanistisch/joods/islamitisch) zijn en leven volgens de waarden en verklaringen die ons milieu deelt. Bv. hoofddoek islamitische meisjes
 - o Dit geleefde mensbeeld is dus vrij onbewust en tegelijkertijd bepaalt het heel ons denken en handelen van vroeg tot laat.
 - Het uitgesproken mensbeeld:

- Er komt een moment waarop het onbewust geleefde mensbeeld uitgesproken wordt, waarin we de overgang vieren van de kindertijd naar de jonge volwassenheid (bv. joden: bar mitswa of kath.: vormsel). Hier spreken ze zich bewust uit voor het mensbeeld van hun familie en milieu. Ze kiezen nu zelf voor het mensbeeld waarin ze zijn opgegroeid.
- Nog niet zo bewust als de ceremonie het wel voorstelt, maar het is toch de eerste keer dat openlijk voor een bepaalde godsdienstige of humanistische overtuiging gekozen wordt.
- Veel mensen groeien nooit boven deze 2de fase uit, ze blijven binnen het overgeërfde mensbeeld en binnen hun traditionele zuil.
- Het besproken mensbeeld:
 - Er is nu pas sprake van een filosofische benadering.
 - Hier worden de eigen en ook andere mensbeelden kritisch bekeken en gebeurt het dat:
 - men ofwel het vroegere mensbeeld verwerpt (bv. katholieken worden onkerkelijk)
 - of er deze keer zeer bewust en overtuigd opnieuw voor kiest.
 - Dit besproken mensbeeld vereist dus een dieper inzicht in onszelf en onze omgeving, evenals de moed om dit nieuwe inzicht ook in de praktijk om te zetten, vaak met zware offers.

1.6 Filosofie: descriptief of normatief

- **Descriptieve (beschrijvende) filosofie** = beschrijft het bestaande.
 - Het zijn (al wat is en bestaat):
 - Ontologie (zijnsleer): o.m. het onderscheid tussen het zijn van een steen, een plant, een dier of een mens en het onderscheid tussen zijn en worden.
 - Metafysica: de vraag naar de oorsprong van de zijn-den, wat achter de zijn-den ligt en de vraag naar een oerprincipe of God.
 - De mens:
 - Wijsgerige antropologie: wat is de mens?
 - Cultuurfilosofie: de wisselwerking tussen mens, tijd en omgeving (bv. techniekfilosofie en filosofie van de economie)
 - Sociale filosofie: de relatie tussen mens en samenleving
- **Normatieve filosofie** = tracht het juiste denken en handelen te bepalen.
 - Hoe kunnen we juist kennen?
 - Logica: de theorie van het juiste redeneren
 - Kennisleer (epistemologie): wat is de waarde van ons kennen?
 - Hoe moeten we juist handelen?
 - Moraalfilosofie: ethiek
 - Hoe kunnen we de juiste zin van het leven vinden?
 - Emmanuel Kant hield zich bezig met deze 3 vragen en formuleerde die als volgt: "Wat kan ik kennen? Wat moet ik doen? Wat mag ik hopen?"
- We richten ons vnl. op de vragen van de normatieve filosofie. In de filosofie zoek je zicht te verwerven op hoe de dingen juist in elkaar zitten. Vervolgens wil je zich krijgen op de juiste manier om je uit de slag te trekken bij het handelen. Ten slotte beoogt de filosofie een juist zicht te verkrijgen op de zin van je leven.

⇒ In de filosofie zoek je naar een antwoord omtrent 3 grote topics:

- Naar een rationele benadering (zicht verwerven op hoe de dingen juist in elkaar zitten) (Inzicht) I
- Naar een juist uitzicht op de manier waarop we best handelen (Uitzicht) U

- Naar een juist zicht op een zinvolle manier van leven (Zin-zicht) **Z**

1.7 Wat kan je met filosofie doen?

- Filosoferen = **op het eerste gezicht** een **gevaarlijke** bezigheid:
 - Doordenken betekent altijd dat je het bestaande overschrijdt. Je vraagt je af *waarom* de dingen zijn zoals ze zijn in plaats van ze gewoon als zodanig (dus kritiekloos) te aanvaarden.
 - Filosofen stellen per definitie de bestaande werkelijkheid kritisch en rationeel in vraag en komen zo bijna onvermijdelijk in botsing met de machthebbers van de bestaande religieuze, politieke of sociale orde.
- Filosoferen = op **persoonlijk praktisch niveau** op het eerste gezicht volslagen **nutteloos**:
 - Het verhindert je soms om onlogisch of onethisch te handelen, of bepaalde materiële waarden voorrang te geven over algemeen-menselijke en persoonlijke waarden, die moeilijk kwantitatief gemeten kunnen worden.
 - Aan filosofie doen berust daarom op een keuze.
- Filosoferen = **echter** een onvermijdelijke, **noodzakelijke** bezigheid:
 - Voor mensen die van nature nieuwsgierig zijn en willen weten hoe alles in elkaar zit. Zonder deze nieuwsgierigheid zouden we nu waarschijnlijk nog in een primitief stadium van onze evolutie zitten, gedomineerd door een of andere mythe of ideologie.
 - Zonder filosofisch denken is de ontwikkeling van de menselijke **vrijheid** onmogelijk:
 - o Vrijheid = vrije keuze inhoudt en zo volledig mogelijke informatie.
 - o Het zijn de filosofen die begonnen zijn zich vragen te stellen over de slavernij, de heksenvervolging, religieuze intolerantie en de onderdrukking van de vrouw en niet-blanken.
 - Filosofie = een van de belangrijkste middelen voor de ontplooiing van onze menselijke mogelijkheden (zowel voor het individu als de gemeenschap).
 - Onze samenleving botst steeds weer opnieuw op vragen omtrent, o.m. haar economische, sociale en ecologische grenzen.
 - Filosofie is dus noodzakelijk om op een rationele manier een antwoord te krijgen op deze vragen of, meer algemeen, op de vraag naar in-zicht, uit-zicht en zin-zicht in het leven.

3 redenen waarom filosofie noodzakelijk is (duurzame samenleving volgens Elkington):

ECONOMISCH (profit/inzicht) + **SOCIAAL** (people/uitzicht) + **ECOLOGISCH** (planet/zinzicht)

=

DUURZAME SAMENLEVING

2 Antieke filosofie: meer dan ooit zinvol

2.1 De filosofie voor Socrates: op zoek naar de oerstof en het ordenende principe

Filosoferen wordt gewoonlijk gelijkgesteld met abstract denken:

- Hoe abstracter, hoe filosofischer.
- Klopt niet voor het begin van het westerse denken, vanaf de 7de eeuw v.Chr. in Klein-Azië (Turkije). In de havensteden woonde een klasse van handelaars en politici die er alle belang bij hadden de resultaten van de wetenschap, praktisch (materieel) te kunnen toepassen op de scheepvaart, de productie, de handel en de politiek. Om de werkelijkheid te kunnen gebruiken, moesten ze die eerst leren kennen: kennisleer & logica. Zo gaat men op zoek naar een oerstof en/of ordenend principe.

2.1.1 Thales van Milete

- ca. 624-545 voor Chr.
- Presocraat
- Milete, gelegen in het huidige Turkije
- Hij was een van de eerste wetenschappers die zich met deze problemen bezighield. Hij bleef niet staan bij de toegepaste wetenschap en interesseerde zich voor de wiskunde en voor raadsels.
- Zijn hypothese: "Water is de oerstof"
→ "Alles is te herleiden tot water", "Alles bestaat uit water"
 - Hij merkte op dat ijs, water en wolken dezelfde substantie zijn en opperde de hypothese dat alles uiteindelijk uit **water** bestaat.
 - De mens kan niet overleven zonder water
 - Water = een grote factor op politiek (landgrenzen) en economisch vlak (gewassen kweken)
- Thales had de middelen niet om zijn hypothese experimenteel te toetsen.
- De vraag naar de oerstof was gesteld → filosofen gingen in dialoog met elkaar of gaven reacties op elkaar. Soms was het inderdaad een dialoog, maar meestal ging het om een reactie op een stelling van een vorige filosoof, die dan weer werd weerlegd of genuanceerd door een derde.

ZIJN

2.1.2 Anaximenes

- Ca. 585-525 voor Chr.
- Ook van Milete
- Hij verwierp de hypothese van het water als oerstof en beschouwde de **lucht** als een veel aannemelijker oerstof: vuur is verfijnde lucht, water is vloeibaar geworden lucht (gas),...
- De 4 elementen (water, lucht, vuur en aarde), de hoofdrolspelers in de huidige milieuproblematiek, stonden al vanaf het begin centraal in de filosofische discussie.
- Deze schijnbaar onschuldige hypothesen omtrent de oerstof hebben onvoorziene gevolgen gehad op het menselijke denken. En hoe vandaag de milieuproblematiek ons bij de metafysische vraag naar de oorsprong (het oerprincipe) van alles brengt.

ZIJN

2.1.3 Heraclitus

- Presocraat
- Ca. 544-483 voor Chr.
- Ephesus in Klein-Azië (vgl. met Antwerpen: veel inwoners, wereldhaven, veel luxe)
- Hij zette het denken van de school van Milete verder vanuit de observatie dat het **vuur**, dat alle substanties verandert (zoals hout tot as), de sleutel leverde tot het geheim van het heelal.

WORDEN

- Het was niet meer zo belangrijk te weten wat nu de oerstof was, maar wel in te zien dat het ging om het principe van de voortdurende verandering van alles.
 - De aandacht verschuift v/d oerstof naar het beklemtonen van een ordenend principe (logos).
 - I.p.v. het **zijn** staat het **worden** voorop.
- Het ordenende principe = de **logos** (het woord): het eeuwige verstand, dat zich doorheen alle tegenstellingen ontwikkelt.
 - Hij trachtte zijn nogal moeilijke inzichten in beeldspraak aan de man te brengen:
 - “De zon is elke dag nieuw.” (Zo ook ons lichaam; elke dag nieuwe cellen)
 - “Alles vloeit. Je kan je voet geen 2maal in dezelfde stroom dompelen”
 - “God (de logos) is dag en nacht, zomer en winter, oorlog en vrede, verzadiging en honger”
- Alles is voortdurend in verandering, en zoals (bij de Tao) yin en yang zich tot elkaar verhouden, staat alles in verhouding tot iets anders (bv. geen licht zonder donker, geen liefde zonder haat).
- Volgens H. betreft het telkens een conflict, waaruit dan nieuwe dingen ontstaan: “De oorlog is de vader van alle dingen”.
 - Vooruitgang is slecht mogelijk door dit conflict van tegengestelden.
 - Hier ligt het begin van het dialectische denken (Hegel).
- H. geloofde in de wijsheid v/d logos die voor een verborgen harmonie van alle tegenstellingen zorgde. De mensen moeten deze wijsheid leren inzien en er zich naar schikken.
 - Alleen door dit inzicht en deze aanvaarding van de werkelijkheid kan de mens de rust en blijmoedigheid bereiken, die het hoogste geluk zal zijn.
 - Voor het eerst zien we hier duidelijk hoe de filosofische aandacht voor inzicht leidt ‘zin-zicht’.

2.1.4 Pythagoras

- Ca. 572-500 voor Chr.
- Zuid-Italië
- Hij begreep de essentie van de wereld als de getalsmatige verhoudingen van haar vormen.
 - Het getal is het wezen van de dingen.
 - Pythagoras kreeg deze fascinatie voor getallen door zijn contacten met de wereld v/d handel.
 - Aldus is het niet zo dat economen hun mosterd haalden bij de wiskunde maar juist omgekeerd.
- P. Stelde dat men alles kon terugbrengen naar getallen, niet naar water (of lucht). Alles wordt vertaald naar cijfers en formules.

2.1.5 Parmenides van Elea

- ca. 540-480 voor Chr. (tijdgenoot van Heraclitus)
- Griekse kolonies van Zuid-Italië
- Reactie op het veranderende principe van Heraclitus
- Parmenides zocht naar het blijvende, eeuwigdurende principe van alles, en dat voerde tot de absolute ontkenning van elke verandering.
 - **Verandering = schijn** en bedrog (bv. gezichtsbedrog: denken dat de zon op- en ondergaat)
 - Alleen inzicht in het **eeuwig blijvende ‘zijnde’ is waarheid**, de rest is slechts een ‘opinie’.
- Maatschappelijk en politiek gezien steekt hier de volgende tegenstelling de kop op:
 - Conservatief: vastheid en traditie (Parmenides) ↔ progressief: geloof in verandering (Heraclitus)

2.1.6 Zeno van Elea

- Ca. 490-430 voor Chr.
- Volgeling van Parmenides
- Hij trachtte die schijnbare verandering door een aantal in de logica beroemd geworden argumenten te ontmaskeren, vb. van Achilles en de schildpad.
 - Als de schildpad een kleine voorsprong krijgt, kan A de schildpad nooit inhalen. Want telkens als A op het punt komt waar de schildpad net is geweest, is de schildpad al een stuk verder, en zo gaat het oneindig door. De afstand tussen de twee wordt steeds kleiner, maar kan nooit worden ingehaald.
 - Dus onze zintuigen, die 'zien' dat Achilles de schildpad meteen inhaalt, bedriegen ons.
- Hoe kan deze **aporie** worden weerlegd zonder dat we ons op de zintuigelijke waarneming beroepen?
Theoretisch kan een afstand of een tijdsperiode oneindig worden verdeeld, maar dat is geen argument tegen hun feitelijke eindigheid. En in het geval van Achilles wordt geen rekening gehouden met de snelheid.
- **MAAR:** Zeno toont hier aan hoe logisch denken tot conclusies kan komen die tegen de alledaagse observatie ingaan en slechts met moeite kunnen worden weerlegd.
- Filosofen uit Turkije (Thales, Heraclitus) gingen uit v/d natuurwetenschappen (inductief, empirisch, ervaring), terwijl de presocratici uit Zuid-Italië (Parmenides, Zeno, Pythagoras) gefascineerd waren door de mathematica (deductief, rationalistisch, verwondering) en veel minder experimenteel georiënteerd.

Schema van de 2 soorten pre-socratici:

<u>Heraclitus</u>	<u>Parmenides en Zeno</u>
Turkije	Zuid-Italië
Eeuwige verandering	Eeuwige stilstand
Natuurwetenschappen	Wiskunde
Empirisch, inductief	Rationalistisch, deductief
Ervaring (-> atoombom)	Verwondering (-> schepping)
Instrumenteel	

We zien gaandeweg dat die twee beginselen van zijn en worden verder worden uitgebreid. Die twee scholen (progressief en conservatief) zijn de basis van vandaag. De tegenstelling zit vanaf het begin in het denken rond de problemen waarmee we te doen hebben.

Voorbeeld: financiële crisis

Reële sfeer	Financiële sfeer
Natuurwetenschappelijk	Mathematisch
Empirisch	Rationalistisch
Inductief	Deductief
Ervaring	verwondering